

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Doç. Dr. Lokman TAŞKESENLIOĞLU

Giresun Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Giresun/TÜRKİYE
lokmantaskesenlioglu@gmail.com
ORCID

**TEZKİRECİLİK GELENEĞİNİN
DEVAMI: SADETTİN NÜZHET
VE TÜRK ŞAİRLERİ**

CONTINUATION OF THE TEZKIRE
TRADITION: SADETTİN NÜZHET
AND TURKISH POETS

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 20.03.2024	Received Date: 20.03.2024
Kabul Tarihi: 11.07.2024	Accepted Date: 11.07.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024	Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Taşkesenlioğlu, Lokman. "Tezkirecilik Geleneğinin Devamı: Sadettin Nüzhet ve Türk Şairleri". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı, (Eylül 2024), 290-299.

Taşkesenlioğlu, Lokman. "Continuation of the Tezkire Tradition: Sadettin Nüzhet and Turkish Poets". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death, (September 2024), 290-299.

10.28981/hikmet.1455783

Doç. Dr. Lokman TAŞKESENLIOĞLU

TEZKİRECİLİK GELENEĞİNİN DEVAMI: SADETTİN NÜZHET VE TÜRK ŞAİRLERİ

CONTINUATION OF THE TEZKIRE TRADITION: SADETTİN NÜZHET AND TURKISH POETS

ÖZ

Klasik Türk edebiyatı tarihinin en önemli kaynaklarından biri tezkirelerdir. 15. yüzyıldan beri sayıları ve hacimleri artarak 19. yüzyıla kadar ulaşmış olan tezkireler, bu dönemde de şairlerin hayatlarını ve eserlerinden örnekleri ihtiva etmeye devam etmiştir. Modern biyografiye geçiş aşaması olan 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında ise geleneğin devamı olarak kabul edilebilecek çok kıymetli ansiklopedik çalışmalar da kaleme alınmıştır. Bu çalışmalardan biri de Sadettin Nüzhet Ergun'un en önemli ve son eseri olan *Türk Şairleri*'dir.

Şair, Sâdî Dergahı şeyhi, musikişinas, halkiyatçı gibi pek çok vasfı kendisinde başarıyla toplamış olan Sadettin Nüzhet en çok biyografi ve incelemeleriyle tanınmaktadır. Halk edebiyatından klasik ve çağdaş edebiyata onlarca şahsiyet hakkında önemli eserler vücuda getirmiş olan Sadettin Nüzhet; *Türk Şairleri*'inde 1074 şair ve yazarın biyografilerini derlemiştir. 1946'da vefat etmesi nedeniyle yarıda kalan eser, ancak dördüncü cildin ilk bölümü olan 98. formaya ve F harfine kadar yayımlayabilmiştir. Büyük maddi imkansızlıklar ve insanüstü bir çabanın ürünü olan çalışma bu kadarıyla bile Türk edebiyatı tarihi için önemli bir kaynak olarak nitelendirilmektedir.

Bu çalışmada 19. yüzyıl tezkire geleneğinden kısaca bahsedilmiş, geleneğin devam olarak 20. yüzyılda kaleme alınan benzer eserler üzerinde durulmuş, bu eserlerden *Türk Şairleri* detaylı olarak ele alınmıştır. Eserin genel mahiyeti incelenmiş ve eser hakkında devrin önemli edebî simalarının görüşleri derlenerek eserin Türk edebiyat tarihi için değeri vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tezkire, Sadettin Nüzhet, Türk Şairleri, Biyografi.

ABSTRACT

One of the most important sources of the history of classical Turkish literature is tezkires. the treatises, which have increased in number and volume since the 15th century and reached up to the 19th century, have continued to contain the lives of poets and samples of their works during this period. At the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, which is the transition stage to modern biography, very valuable encyclopedic works that can be considered as a continuation of the tradition have also been written. One of these works is Sadettin Nüzhet Ergun's last and most important work, *Turkish Poets*.

Sadettin Nüzhet, who has successfully collected many qualities such as poet, Sadi dergah sheikh, musician, folklorist, is best known for his biographies and reviews. Sadettin Nüzhet, who has composed important works about dozens of personalities from folk literature to classical and contemporary literature, has compiled the biographies of 1074 poets and writers in *Turkish Poets*. the work, which was interrupted due to his death in 1946, could only be published up to the 98th fascicle and the letter F, the first part of the fourth volume. The work, which is the product of great material impossibilities and a superhuman effort, is considered an important source for the history of Turkish literature even to this extent.

In this study, the 19th century tezkire tradition was briefly mentioned, similar works written in the 20th century as a continuation of the tradition were focused on, *Turkish Poets* were discussed in detail from these works. The general nature of the work has been examined and the opinions of the important literary figures of the period have been compiled about the work and the value of the work for Turkish literary history has been tried to be emphasized.

Keywords: Tezkire, Sadettin Nüzhet, Turkish Poets, Biography.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı tarihinin en önemli kaynaklarından biri tezkirelerdir. 15. yüzyıldan itibaren kaleme alınmaya başlanan, kendine has üslubu nedeniyle bir edebî metin olarak kabul edilen tezkireler 19. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde yazılmaya devam etmiş, bu dönemden sonra ise yerini yavaş yavaş modern biyografilere bırakmıştır. Bununla birlikte bir geçiş dönemi olarak kabul edilebilecek bu safhada 19. ve 20. yüzyıllarda tezkire geleneğinin devamı olarak kabul edilebilecek eserler de mevcuttur. Bu geçiş devri eserlerinin çoğunlukla bir tezkirenin son zeyli, bu döneme kadar kaleme alınmış tezkirelerin tamamından geniş bir derleme veya çok öz bir seçki niteliği gösterdiği görülmektedir. *Türk Şairleri* de dâhil olmak üzere bu eserlerin bir kısmının geniş hacimlerinden ötürü tamamlanamamış olması ise Türk edebiyat tarihi açısından büyük bir kayıptır.

19. Yüzyıl Tezkireleri ve Geleneğin Devamı

Sayısı itibarıyla son derece zengin bir tezkire literatürüne sahip olan 19. yüzyıl klasik Türk edebiyatı, önemli bir kısmı önceki tezkirelerin zeylleri olan pek çok biyografi ve antoloji içerikli çalışmanın kaleme alındığı bir dönem olmuştur.

Şefkat-i Bağdadî tarafından yazılan *Tezkire-i Şuarâ*, 1730-1814 yılları arasında yaşayan 125 şairin çok kısa biyografileri ve şiirlerinden örnekleri içermektedir. Bu yönüyle İsmail Belîğ'in *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*'ının zeyli olduğu belirtilmektedir (Kılıç 2022).

Son devir Osmanlı âlimleri arasında önemli bir yeri olan Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey; edebiyat, fıkıh ve biyografi gibi alanlarda eserler kaleme almıştır. Dönemin önemli kültür ve edebiyat merkezlerinden biri haline gelmiş zengin bir kütüphaneye de sahip olan yazar (Erdem, 2014); *Tezkiretü's-Şuarâ*'sında 1592-1837 yılları arasında yetişen 203 şair hakkında bilgi vermiştir. Eserin en dikkat çekici tarafı ise sadece Anadolu ve Rumeli sahalarında değil Azerbaycan, İran, Kafkasya ve Çağatay gibi çok farklı sahalarda yetişmiş şairler hakkında da bilgiler içermesidir.

Son dönem divan şairlerinden olan Fatî'n tarafından kaleme alınan *Hâtimetü'l-Eş'âr* ise, Türk tezkireleri arasında en hacimlilerinden biridir. Sâlim'in *Tezkire-i Şuarâ*'sına zeyl olarak yazılan tezkirede 1721-1853 yılları arasındaki 672 şair hakkında bilgi ve örnek metinler bulunmaktadır. Diğer tezkirelerden de kaynak olarak yararlanan eserin en önemli özelliği şairler arasında bir ayırım yapılmadan, tespit edilen bütün şairlere ait kayıt tutulması gayretiyle oluşturulmasıdır.

Bazı kaynaklarda türünün son örneği sayılan *Fatî'n Tezkiresi* de dâhil olmak üzere bu döneme kadar yazılan tezkirelerin büyük bir kısmı derlenmiş; 3180 şaire ait biyografi 1988'de yapılan bir çalışmada bir araya getirilmiştir (İpekten vd., 1988).

Sahaflar Şeyhizâde Mehmed Esad adıyla meşhur; tarih, dil, din ve tasavvufla ilgili pek çok eser kaleme almış olan Esad Efendi tarafından yazılan *Bâğçe-i Safâ-Endûz* devrin diğer tezkire mahiyetli çalışmalarındandır. İçerisinde 1722'den yazıldığı dönem olan 1835'e kadar yaşamış 209 şair hakkında bilgi bulunan eser, Sâlim Tezkiresi'nin zeyli niteliğindedir.

1860 yılında Hacı Tevfik tarafından tamamlanan *Mecmua-i Terâcim* ise 1595'ten itibaren yaşamış olan 542 şahsiyet hakkında kısaca bilgiler içeren bir tezkire niteliğindedir. Herhangi bir dizinlemeye tâbi tutulmadan derlenen bu bilgiler arasında Arap ve Fars şairlere de rastlanmaktadır.

Daha çok gazeteci kimliği ile tanınan ve Çaylak Tevfik namıyla ünlenen Mehmet Tevfik tarafından kaleme alınan *Kâfile-i Şuarâ*, Osman Gazi döneminden 1873 tarihine kadar yaşamış önemli şairleri ihtiva etmesi gayesiyle yazılmaya başlanmışsa da tamamlanamamıştır. Yazarın, önceki tezkirelerde bulunan önemli 281 şair hakkında bilgi vermesi, eserin geniş kapsamlı bir çalışma olacağını göstergesidir. Fakat D harfine kadar 10 cüz halinde yayımlanan eserin kalan kısmı basılamamıştır.

Tanzimat döneminin önemli edebiyat ve fikir adamlarından Recâizâde Mahmud Ekrem Bey tarafından yazılan retorik kitabı *Talîm-i Edebiyat*'ın devamı niteliğinde 1888'de kaleme alınan *Kudemâdan Birkaç Şair*'de (Ceyhan-Koşık, 2014) 15-19. asırlar arasında yaşamış 11 edebî şahsiyet hakkında çok teferruatlı bilgiler mevcuttur. Ele alınan şahsiyet sayısı sınırlı olmakla birlikte modern edebî tenkit hususiyetleri çerçevesinde ayrıntılı incelemeler yapılmış olması bakımından önemlidir.

Tanzimat döneminde eski ve yeni şiir anlayışları arasındaki dengeyi sağlam şekilde kuran şahsiyetlerden biri olan Muallim Naci; ders notlarını, çıkardığı Mecmua-i Muallim dergisindeki biyografileri gözden geçirmiş ve 1890'da *Osmanlı Şairleri* adıyla yayımlamıştır. Klasik edebiyatın 38 önemli şairinin biyografileri, onlara ait pek çok örnek beyit ve şiir ile yazarın onlar hakkındaki değerlendirmelerini içermesi (Muallim Naci, 2004) eserin kıymetli bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilmesine vesile olmuştur.

Son dönem Osmanlı yayın hayatının üretken yazarlarından olan Fâik Reşat tarafından kaleme alınan ve yazarın tezkire olarak adlandırdığı *Eslâf*, Osmanlı âlim ve şairlerinin biyografileri ile manzum eserlerinden parçalar içeren bir eser niteliği taşımaktadır. Herhangi dizinlemeye tâbi tutulmadan 71 edebî şahsiyet hakkında bilgi veren eserde yazar, özellikle gençlere şiirin sadece vezin ve kafiyeden ibaret olmadığını, gerçekten şair olmak için ilim sahibi ve gerçek düşünür olmak gerektiğini göstermek istediğini ifade etmiştir (Kutlu, ty.).

1908 yılında Mehmed Sirâceddîn tarafından yazılan *Mecma-ı Şuarâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Avusturyalı büyük tarihçi ve şarkiyatçı Joseph von Hammer'ın 2200 şairin biyografisini içeren meşhur eseri *Câmi-i Mehâsin-i Zurefâ-yı Ehlü'z-zevk ve'l-irfân fî Terâcim-i Şuarâ-yı Devlet-i Âl-i Osmân*'ın (Ortaylı, 1997) dördüncü ve son cildinin tercümesi ve gözden geçirilmiş baskısı niteliğindedir.

Yazarın Tezkire olarak adlandırdığı eser, 1701-1852 yılları arasındaki dönemde yaşamış 75 şair hakkında bilgi vermektedir.

Dîvân-ı Lügati't-Türk de dâhil olmak üzere bütün hayatını nadir eserleri bulmaya, muhafaza etmeye adanmış Ali Emîrî Efendi'nin kaleme aldığı tarih ve edebiyatla ilgili pek çok eserinden biri olan *Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid*, Diyarbakır'da yetişmiş olan 212 şair hakkında kısa bilgiler içermektedir (Güner-Güner, 2003). 3 cilt olarak tasarlanan eserin sadece ilk cildi yayımlanabilmiştir.

Halil Nihat, Ahmed Haşim, Fazıl Ahmet, Hüseyin Daniş, Mehmet Akif, Hüseyin Vassaf, İsmail Saib Sencer, Süleyman Nazif, Ali Canip, M. Fuad Köprülü gibi dönemin ilmi ve edebî açıdan en önde gelen şahsiyetleriyle yakın dostluk ilişkileri kuran İbnülemin Mahmut Kemal İnal; dönemin önemli dergi ve gazetelerinde yayımlanan makalelerinin yanı sıra tarih, ticaret, askerî, hukuk, dinî ilimler, şiir, hikâye, roman gibi çok farklı alanlarda ve türlerde eserler kaleme almış, fakat özellikle biyografileriyle şöhret bulmuştur. İbnülemin'in en önemli eseri olan *Son Asır Türk Şairleri, Fatin Tezkiresi*'ne zeyl olarak yazılmış ve 1853'ten eserin basıldığı dönem olan 1930'a kadar yaşamış 574 şairin biyografisini bünyesinde toplamıştır (Levend, 2014). Kendi ifadesiyle üç yüz sene önce yaşayan şairler hakkında teferruatlı bilgiler mevcut ise de beş on sene önce yaşamış bir şair hakkında yeteri kadar bilgi bulunmadığı (İnal, 1999) için bu eseri kaleme almıştır. Biyografileri oluştururken çoğunlukla şairlerin kendilerinden mektup yoluyla elde ettiği birinci dereceden bilgilerden istifade etmiş, müellifler ve eserleriyle ilgili kendi yorumlarını da ifade etmekten çekinmemiştir. Ayrıca bir romancı bakış açısına ve kuvvetli bir müşahede gücüne sahip olan İbnülemin, mizah kudreti ile eserine özel bir renk katmış, daha yakın olduğu şairleri daha kudretli, bir kısmını ise genel özellikleri ile ele almıştır (Tanpınar, 2015).

Tezkire geleneğinin son ve en önemli eserlerinden biri olan *Tuhfe-i Nâilî*, Mehmed Nail Tuman tarafından 1949'da tamamlanmıştır. Yazar, bütün divan şairlerinin biyografilerini içeren bir eser oluşturmak istemiş, bunun için de şair tezkireleri başta olmak üzere 75 kaynaktan istifade ederek 6000 civarında şair hakkında bilgi derlemiştir. Kaynaklarda bulunan çelişkili hususları gidermiş, hiçbir kaynaktan adı geçmeyen pek çok şaire ait bilgiye de ulaşmıştır (Kaya, 2009). Alfabetik olarak dizinlediği eserinde her bir şairden örnek şiirler de vermeye gayret eden Nâil Tuman, bu eseri ile tezkireciliğin Türk edebiyatında geldiği noktayı göstermektedir (Taşkesenlioğlu, 2020).

Tezkire geleneğinin devamı olarak nitelendirilebilecek ve hatta bilinen önemli tezkirelerin genel bir derlemesi ve özeti olduğu ifade edilebilecek bir diğer eser de Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* adlı çalışmasıdır.

Sadettin Nüzhet Ergun ve Türk Şairleri

Tasavvuf araştırmacısı, kütüphaneci, musikşinas, şair ve aynı zamanda edebiyat tarihçisi olan Sadettin Nüzhet Ergun; Osmanlı döneminin son, Cumhuriyet döneminin ise ilk yıllarında yaşamış âlim ve entelektüel bir

şahsiyettir. Tasavvuf, edebiyat tarihi, biyografi-inceleme, halk bilimi ve musiki gibi alanlarda onlarca başarılı esere imza atmış olan Sadettin Nüzhet'in aynı zamanda bir şair olarak yayımladığı şiirleri de mevcuttur (Taşkesenlioğlu, 2018).

Tasavvufun ortaya çıkması ve yayılması hakkında tasavvuf tarihi için önem arz eden *İlm-i Tasavvuf*; bir dönem görev yaptığı Konya'nın folklorik malzemelerini derlediği *Konya Vilayeti Halkıyat ve Harsiyat*; edebiyatı eski, yeni veya halk diye ayırmadan detaylı incelemelerde bulunduğu *Halk Şairleri, Bektaşî Şairleri, Mevlana, Şeyh Galib, Neşati, Baki, Namık Kemal, Cenap Şehabettin, Aka Gündüz, Ali Canip* gibi biyografik eserler; modern anlamda edebiyat tarihi örnekleri olarak kabul edilebilecek *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri, Edebiyat ve Edebiyat Tarihi Özü*; Türk halk şiirinden güzel örnekler içeren *Halk Edebiyatı Antolojisi* ve musiki hakkındaki derin bilgisini açıkça gösterdiği *Türk Musikisi Antolojisi* gibi her biri alanında çok önemli eserleri mevcuttur (Akgün, 2008; Soysal Doğan, 2017). Bununla birlikte en önemli eserinin, divan edebiyatı geleneğinin bir uzantısı olan tezkireciliğin son örneklerinden biri olarak kabul edilen *Türk Şairleri* olduğu söylenebilir.

Eserde; her dönem, gelenek ve edebî sahadaki Türk müellifleri geniş bir çerçevede ve alfabetik olarak ele alınmıştır (Taşkesenlioğlu, 2018). Yaşayan şahsiyetler de dâhil olmak üzere 1074 şair ve yazarın sadece biyografileriyle sınırlı kalınmamış, zengin örnekler verilerek onların sanattaki durumunun tespitine yönelik tetkikler yapılmıştır. Bunun yanında pek çoğuyla ilgili resimler, el yazıları ve fotoğraflar gibi görseller de kullanılmıştır (Ergun, 1936-1946). Fakat Sadettin Nüzhet'in 1946'da vefatına kadar -hasta yatağında dahi sürdürdüğü- çalışması 98 cüz halinde ancak F harfine kadar yayımlanabilmiştir.

Önsözde şimdiye kadar tüm Türk şairlerini içeren bir eser kaleme alınmadığını belirten Sadettin Nüzhet; yalnız klasik şairlerle yetinmeyeceğini, Azeri ve Çağatay sahasındaki şairleri de eserine dahil edeceğini; Abdal, Hurufi, Kızılbaş ayırt etmeden bütün saz şairlerine eserinde yer vereceğini bildirmiştir.

Sadettin Nüzhet, eserini oluştururken tezkirelerle yetinmediğini pek çok farklı kaynaktan yeni yeni şairler ve bilgiler edindiğini de ifade etmiştir. Tüm bu şairler hakkında asırları, zümreleri, tarikatları ve memleketleri gibi konularda bilgiler vermiş; ekseriyetle müspet tarafları üzerinde durmuştur. Tüm bu bilgileri verirken hangi kaynaktan istifade ettiğini de belirterek eserine ilmi bir boyut katmıştır. Hatta halk şairleri ile ilgili araştırmalarında cönkler, tezkireler, sefineler, menakıpnameler ve tarihlerin yanı sıra yaşayan ihtiyar âşıklar ve ağıtçı kadınlardan da derlemeler yapmıştır (Çevik, 2018). Biyografik malumatın yanısıra geniş örneklerle de yer vererek eserine bir antoloji mahiyeti kazandırmak istediğini de yine önsözde beyan etmiştir.

Sanat değerleri bakımında diğerlerinden ayrılan üstat şairler ise çok daha teferruatlı olarak ele alınmış, şiir yazmış olmakla birlikte diğer nevilerde kudret gösteren şahsiyetler de esere dahil edilmiştir.

Eser hakkında Sadettin Nüzhet'in bir kısmını öngördüğü eleştiriler de olmuştur. Antolojide verilen bilgilerin şairlere göre detaylarının orantısız olması veya yaşayan şairlerin de esere dahil edilmesi gibi doğabilecek tartışmalara yazar, eserin önsözünde cevap vermiştir. Bununla birlikte verdiği bilgilerin çoğunlukla kaynaktan aynen alıntı yapılmış olması, eserin adının *Türk Şairleri* olmasına rağmen şairlik hüviyeti olmayan edebiyatçıların da esere alınmış olması gibi bazı problemler daha sonraki dönemlerde dile getirilmiştir.

Eserin göze çarpan bir diğer hususiyeti ise dizinlemesinin bir miktar karışmış olmasıdır. Birinci fasıkülde Âbâdî ile başlayan eser, 160. sayfada Azîm (Şabanzade)'e kadar gelmiş, fakat yeniden Abbas Haveri maddesiyle başlayarak A harfini ikinci kez farklı şairlerle oluşturmuştur. Buradan Sadettin Nüzhet'in A harfini Azîm'e kadar getirdiği, sonradan tespit ettiği maddeleri de yeniden eserine dahil ettiği anlaşılmaktadır. Bütün bir külliyyatın olumsuz şartlarda ve tek bir kişi tarafından hazırlandığı düşünülürse (Beyaz, 2017) bu durumun son derece kabul edilebilecek bir kusur olduğu ifade edilebilir.

Sadettin Nüzhet ve Eseri Hakkında Görüşler

Eser yayımlandığı dönemden itibaren büyük ses getirmiş, önemli araştırmacı ve edebiyat tarihçileri tarafından övgüyle söz edilmiştir. Reşad Ekrem Koçu, Yılmaz Öztuna, Ali Nihad Tarlan, Agâh Sırrı Levend, Mehmet Behçet Yazar gibi devrin önemli simaları eser hakkında müspet değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Tarihçiliği ve özellikle İstanbul'un bütün yönlerini kayıt altına aldığı *İstanbul Ansiklopedisi*'yle meşhur Reşad Ekrem Koçu; yarım kalmasına rağmen eserin tetkik erbabını şuaara tezkirelerine müracaattan kurtaracak muazzam bir eser olduğunu, tamamlanabilseydi son asır Türk şairleri içinde pek çok simayı Mahmut Kemal İnal'ın şahsi garazkar hükümlerinden kurtarmış olacağını (Koçu, 1968, 5179) belirtmiştir.

Kendisi de devrin tezkire yazarlarından olan İbnülemin Mahmut Kemal İnal ise yazarın kendi eserinden yararlanmasından memnuniyet duyduğunu söylemiş, onun şair olmak itibarıyla bir nükte-i pür-letafet ve şeyh olmak cihetiyle büyük bir keramet göstermiş bir şahsiyet olduğunu nükte ile ifade etmiştir (İnal, 1999, 2020).

Aynı zamanda tarihçi ve siyasetçi kişiliğiyle de bilinen ve Türk musikisine büyük hizmetleri olan Yılmaz Öztuna, Sadettin Nüzhet'in fevkalade çalışkan ve Osmanlı şiirinin her üç çeşidinde mütehasıs bir bilgin olduğunu, kendisinin Sadeddin Nüzhet'ten hususi olarak aruz ve divan şiiri dersleri aldığını beyan etmiştir. Ayrıca Köprülü'den sonra Türk edebiyatı tarihi

sahasında yetişen en büyük âlim olduğunu da vurgulamıştır (Öztuna, 1990, 261).

Sadettin Nüzhet'in hocası olan büyük edebiyat tarihçisi ve şair Ali Nihad Tarlan da onun birçok eski menbalara müracaat ederek ve o menbaları esaslı bir tenkide tabi tutarak vücuda getirdiğini, fakat itmamına muvaffak olamadığı *Türk Şairleri*'nin adeta bir abide olduğunu söylemiştir. Bu hususta ne kadar ihtimam ile ve ilmi metotlara sadık kalarak çalıştığına bizzat kendisinin şahit olduğunu da ayrıca belirtmiştir (Tarlan, 1976, 8).

Şairliğinin yanı sıra biyografi ve inceleme alanlarında da eserler vücuda getirmiş olan Mehmet Behçet Yazar, adeta edebiyat yolunda ve müstakbel edebiyat tarihimizin içinde ölmez vesikalar vermek amacıyla kendi vücudunu ve sıhhatini muhataraya koyacak derecede hasr ve vakfettiğini belirterek Sadettin Nüzhet'in eserini hazırlamasındaki azmine işaret etmiştir (Yazar, 1999, 273).

Türk edebiyat tarihçileri içerisinde önemli bir yeri olan Nihat Sami Banarlı da Sadettin Nüzhet'in çalışkanlığına işaret ederek onun adını ve eserini Ağâh Sırrı Levend, Ahmed Hamdi Tanpınar, Mustafa Nihat Özön ve İsmail Habib Sevük ile birlikte anmıştır (Banarlı, 1998, II/1265).

Klasik Türk edebiyatı araştırmalarının temel isimlerinden olan Ağâh Sırrı Levend, eserin bilimsel metodolojisini takdir ettiğini beyan ederek; kaynaklarda yer alan bütün şairler hakkında verdikleri bilgiyi ekleyerek incelemelerini genişlettiğini, şairlerin eserlerinden geniş örnekler vermiş olduğunu söylemiştir. Levend; *Türk Şairleri* eğer bitirilebilseydi, Türk edebiyat tarihi için çok büyük ve zengin bir hazine olacağı kanaatini de eklemiştir (Levend, 2014, 449).

Sonuç

Tezkirecilik geleneği başladığı 15. yüzyıldan beri itibar görerek 19. yüzyıla kadar ulaşmış, bu dönemde şairlerin hayatlarını ve eserlerinden örnekleri derleyen önemli eserler vücuda getirilmiştir. Modern anlamda biyografiye geçişten önceki safha olan bu dönemde geleneğin devamı olarak kabul edilebilecek çok kıymetli ansiklopedik çalışmalar kaleme alınmıştır. Bu çalışmalardan biri de Sadettin Nüzhet Ergun'un son ve en önemli eseri olan *Türk Şairleri*'dir.

Hem klasik ve çağdaş edebiyattan hem de halk edebiyatından, Azerbaycan ve Çağatay sahaları da dahil olmak üzere bütün şairleri ihtiva etmesi amaçlanan eser tezkirelerin yanında daha pek çok kaynaktan istifade edilerek kaleme alınmıştır. 1074 şair ve yazarın biyografilerini içeren eser yazarın vefatıyla yarıda kalmış, ancak dördüncü cildin ilk bölümü olan 98. formaya ve F harfine kadar gelinebilmiştir.

Büyük maddi imkansızlıklar ve insanüstü bir çabanın ürünü olan eser yayımlanabildiği kadarıyla bile Türk edebiyatı tarihi için önemli bir kaynak olarak nitelendirilmektedir.

Bu çalışmada 19. yüzyıl tezkire geleneğinden kısaca bahsedilmiş, geleneğin devamı olarak 20. yüzyılda kaleme alınan benzer eserler üzerinde durulmuş, bu eserlerden *Türk Şairleri* detaylı olarak ele alınmıştır. Eserin genel mahiyeti incelenmiş ve eser hakkında devrin önemli edebî simalarının görüşleri derlenerek eserin Türk edebiyat tarihi için değeri vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- Akgün, G. Nilgün. *Sadettin Nüzhet Ergun'un Halk Edebiyatı Araştırmaları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Banarlı, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, II cilt, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- Beyaz, Yasin. *Sadettin Nüzhet Ergun Türk Musikisi Antolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2017.
- Ceyhan, Âdem-Koşık, Halil Sercan. *Recaizâde Mahmut Ekrem Kudemâdan Birkaç Şair*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2014.
- Çevik, Mehmed. *Sadettin Nüzhet Ergun Halk Şairleri*. Ankara: Ürün Yayınları, 2018.
- Erdem, Sadık. *Tezkire-i Şuarâ İnceleme-Çeviriyazı-İndeksi Tıpkıbasım / Ârif Hikmet*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Güner, Galip - Güner, Nurhan. *Ali Emîrî Efendi Esâmî-i Şuarâ-yı Âmîd*. Ankara: Anı Matbaa, 2003.
- İnal, İ. Mahmut Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*, IV cilt. (Haz. İbrahim Baştuğ), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- İpekten, Haluk - İsen, Mustafa - Toparlı, Recep - Okçu, Naci - Karabey, Turgut. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Kaya, Resul. "Tuhfe-i Nâilî'de Şair Kimlikleri". *Turkish Studies*, 4 (2009), 727-743.
- Kılıç, Filiz. "Tezkire-i Şu'arâ (Şefkat)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, 2022, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/tezkire-i-su-ara-sefkat>. [Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024].
- Koçu, Reşat Ekrem. "Ergun (Hüseyin Sadettin Nüzhet)", *İstanbul Ansiklopedisi*. 9/5178-5179. İstanbul: Koçu Yayınları, 1968.
- Kutlu, Şemseddin. *Faik Reşad Eslâf /Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*. yy: Kervan Yayıncılık. ty.
- Levend, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.
- Muallim Naci. *Osmanlı Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004.

- Ortaylı, İlber. "Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr Von", *DİA*. 15/13-14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Öztuna, Yılmaz. *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi*, I cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Soysal Doğan, Ayşe Asude. *Sadettin Nüzhet Ergun Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, Ankara: Çolpan Kitap, 2017.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.
- Tarlan, Ali Nihat. "Sadettin Nüzhet İçin", *Öğretmen – Edebiyat Tarihçisi – Yazar ve Kütüphaneci Sadettin Nüzhet Ergun*, (Haz. Bedi N. Şehsuvaroğlu ve Muzaffer Gökman), İstanbul: İstanbul Şehir Kütüphanesi Yayınları, 1976.
- Taşkesenlioğlu, Lokman. "Sadettin Nüzhet'in Gazelleri ve Diğer Şiirleri", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 20, 307-332, 2018.
- Taşkesenlioğlu, Lokman. *Klasik Türk Edebiyatı (Kavramlar, Şekil ve Tür Bilgisi, Ses ve Ahenk Unsurları, Anlam ve Mecaz Dünyası)*, Ankara: Nobel Yayınları, 2020.
- Yazar, Mehmet Behçet. *Edebiyatçılar Âlemi*, (Haz. Mustafa Everdi), Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 1999.